

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет
Кафедра суспільних наук, інформаційної та архівної справи

На правах рукопису

БОЙКО ЮЛІЯ СЕРГІЇВНА

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ БІБЛІОТЕЧНОЇ УСТАНОВИ
(НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕКИ ЦНТУ)

Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Освітній рівень «бакалавр»

Науковий керівник:

СТЕЖКО ЗОЯ ВАСИЛІВНА,

кандидат філософських наук, доцент

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ **В.М.Орлик**

_____ **2020_ р.**

КРОПИВНИЦЬКИЙ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ СУЧАСНИХ НАПРЯМКІВ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ..

- 1.1. Інформатизація бібліотеки – основа сучасних напрямків її роботи
- 1.2. Методи дослідження
- 1.3. Джерельна база дослідження

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....

- 2.1. Бібліотека ЦНТУ: історія створення, структура, правила користування та напрямки діяльності
- 2.2. Сучасні напрямки роботи бібліотеки ЦНТУ
- 2.3. Проблеми інформатизації бібліотеки ЦНТУ
- 2.4. Аналіз веб-сайтів бібліотек ЦНТУ та КДПУ ім.В.Винниченка

РОЗДІЛ 3. БІБЛІОТЕЧНА УСТАНОВА В СИСТЕМІ НАУКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ УНІВЕРСИТЕТУ

- 3.1. Формування та функціонування репозитарію ЦНТУ
- 3.2. Аналіз підфонду кафедри СНІАС в СUNTUR
- 3.3. Контроль за дотриманням академічної доброчесності – новий напрямок співпраці бібліотеки та кафедр ЦНТУ

ВИСНОВКИ.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....

ДОДАТКИ.....

ВСТУП

У наш час спостерігаються тотальні зміни усіх напрямків життя суспільства, але, мабуть, найбільше таких трансформацій – саме у інформаційній сфері. Бібліотеки, здавалось би, один із найбільш давніх інфоцентрів, знаходяться зараз в епіцентрі інформаційних трансформацій, впроваджуючи інновації у свою роботу. Сучасні тенденції трансформації діяльності бібліотечних установ знайшли відображення у нормативно-правових актах, як-от: Закон України «Про національну програму інформатизації», Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», ДСТУ 5034:2008 «Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять» та інші.

Одне із чільних місць у системі бібліотечних установ країни належить бібліотеками закладів вищої освіти, діяльність яких зараз неможлива без автоматизації бібліотечних послуг, використання функціональних можливостей мережі Інтернет тощо. Більше того, заклади освіти – потужні осередки і центри наукової комунікації, тому бібліотекам ЗВО відводиться ключова роль у цьому напрямі. Актуальність вивчення питань функціонування сучасних бібліотек potwierджується наявністю численних наукових розвідок у цьому напрямі. Це, наприклад, публікації Н. Апшай, Т. Колесникової, Л. Костенка, Л. Савенкової, Е. Плешкевича, Ю. Кобітовича, Т. Ярошенко, Н. Кравчук та інших.

Дослідження питань інформатизації бібліотечних установ, вивчення перспективних напрямків бібліотечної роботи находимо у дослідженнях О. Лебедюк, Т.Костирко, Е.Волинець, Н.Абросимової, Є. Кулик, Т. Бірюкової та ін. Окремі наукові розвідки цих та інших науковців присвячено розгляду інформатизації бібліотек закладів вищої освіти та трансформації у зв'язку з цим парадигми їх діяльності. Щодо бібліотеки ЦНТУ, то окремі питання функціонування її інформаційних ресурсів було розглянуто у публікаціях

викладачів кафедри суспільних наук, інформаційної та архівної справи названого ЗВО – В. Барабаш, Л. Глебової, А. Мехеди та М. Тупчієнка. Питання автоматизації, а відтак і інформатизації бібліотеки ЦНТУ знайшли висвітлення серед інших проблем у фундаментальній монографії Р. Я. Ріжняка.

Попри усе вищезазначене, сучасні напрямки діяльності бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету ще не були предметом окремого розгляду, особливо ті із них, що були обрані нами до аналізу та вивчення. Це зумовлює актуальність теми дослідження.

Мета роботи – вивчення сучасних напрямків діяльності бібліотеки, які мають своїм підґрунтям інформатизацію бібліотечної сфери та здійснюються з використанням можливостей мережі Інтернет. Реалізацію поставленої мети планується досягнути шляхом розв'язання низки **завдань**, серед яких, зокрема, такі:

1. Вивчити стан розгляду питань інформатизації та автоматизації роботи бібліотечної установи в науковій літературі;
2. Охарактеризувати методи та джерельну базу дослідження;
3. Вивчити історію створення, особливості функціонування та напрямки діяльності бібліотеки ЦНТУ;
4. Розглянути особливості інформатизації бібліотеки ЦНТУ та напрямки роботи, що є її результатом;
5. Проаналізувати особливості представлення інформації про бібліотеку в мережі Інтернет на сайті університету;
6. Дослідити особливості формування репозитарію ЦНТУ та проаналізувати склад та структуру документного фонду кафедри СНІАС в електронному архіві;
7. Розглянути проблеми та перспективи перевірки робіт на академічну доброчесність через аналіз місця і ролі бібліотеки в системі наукових комунікацій закладу вищої освіти.

Об'єктом даного дослідження є бібліотечна установа, безпосередньо напрямки її роботи. **Предметом** безпосереднього аналізу, вивчення, узагальнення є ті напрямки роботи, що стали результатом процесів інформатизації бібліотеки. Це, зокрема, вивчення таких окремих сучасних напрямків діяльності бібліотеки ЦНТУ, як розробка та удосконалення веб-сайту, активна участь у наукових комунікаціях закладу вищої освіти шляхом формування повнотекстової бази даних – архіву праць викладачів, студентів та аспірантів університету, сприяння формуванню культури академічної доброчесності у закладі та ін.

Для вивчення обраної теми було використано як загальнонаукові, так і спеціальні **методи дослідження** – аналіз, синтез, спостереження, описовий та порівняльно-історичний методи, методи вивчення документних потоків та інші.

Наукова новизна дослідження полягає у вивченні сучасних напрямків діяльності бібліотеки ЦНТУ, які ще не були предметом розгляду, та у визначенні можливих перспективних аспектів сучасних напрямків роботи даного структурного підрозділу університету.

Практичне значення дослідження спрямоване на покращення надання користувачам сучасних бібліотечних послуг та висвітлення перспективних напрямків роботи бібліотеки як структурного підрозділу університету.

Матеріали дослідження можуть бути використані у викладанні таких навчальних курсів для студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», як: «Аналітико-синтетичне опрацювання інформації», «Діяльність інформаційних установ», «Інтернет-технологій та ресурси», «Документно-інформаційні комунікації» та ін. Виконане дослідження пов'язане із темою науково-дослідної роботи – «Інформаційні установи та їх ресурси», яка розробляється викладачами кафедри суспільних наук, інформаційної та архівної справи.

Структура та зміст роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел

та літератури (93 позиції) та 6 додатків. Загальний обсяг роботи становить 61 сторінку.

У вступі обґрунтовано актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи, наукову новизну та практичне значення дослідження.

У першому розділі роботи проаналізовано вивчення питання інформатизації роботи бібліотечної установи в науковій літературі та проблему виокремлення етапів названих процесів у працях дослідників; розглянуто методи та джерельну базу дослідження.

У другому розділі вивчено історію організації, сучасний стан та основні напрямки діяльності бібліотеки ЦНТУ; окреслено сучасні напрямки роботи даної бібліотеки та виокремлено ті із них, яким приділяється увага на сторінках даної роботи; обґрунтовано ключову роль процесів інформатизації та автоматизації для забезпечення сучасних напрямків роботи бібліотеки ЦНТУ; проаналізовано веб-сайти двох закладів вищої освіти м.Кропивницького – Центральноукраїнського національного технічного університету та Центральноукраїнського педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

У третьому розділі розглянуто питання створення репозитарію ЦНТУ, розміщення матеріалів у ньому; проаналізовано підфонд кафедри СНІАС в СUNITUR, що включає навчально-методичні матеріали та наукові публікації; вивчено роль бібліотеки ЦНТУ у формуванні та забезпеченні культури академічної доброчесності, зокрема й шляхом перевірки наукових робіт на наявність запозичень.

У висновках представлено основні результати дослідження.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ СУЧАСНИХ НАПРЯМКІВ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Інформатизація бібліотеки – основа сучасних напрямків її роботи

Відомим та незаперечним є той факт, що бібліотеки, як один із так би мовити, класичних, традиційних інформаційних інститутів останнім часом зазнають значних перетворень. Це, як справедливо зазначають дослідники, якнайповніше стосується бібліотек вищих навчальних закладів. Зміни бібліотечних установ виявляються у трансформації форм, методів обслуговування споживачів; сучасна бібліотека перетворюється на надсучасний інформаційний центр [48]. Таке бачення сучасних тенденцій розвитку бібліотек potwierdжене і низкою нормативно-правових актів у цій сфері, серед яких: Закон України «Про національну програму інформатизації», Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», Закони України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про науково-технічну інформацію», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи...», ДСТУ 2394-94 «Інформація та документація. Комплектування фонду, бібліографічний опис, аналіз документів. Терміни та визначення», ДСТУ 5034:2008 «Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять» та інші.

Фахівці визнають цінність та важливість закладу вищої освіти як потужного інформаційного центру, у якому оптимально використовуються вже існуючі інфоресурси та генеруються нові, саме в університетах отримують свій розвиток та застосування новітні інформаційно-комунікаційні технології [50, с.1]. Більше того, інформатизація бібліотек загалом та університетських бібліотек насамперед є надважливою ланкою формування та розвитку сучасного суспільства знань. Це і зумовлює актуальність дослідження процесів трансформації бібліотечно-інформаційних установ відповідно до

викликів новітньої суспільної формації та спонукає до подальших наукових пошуків в означеній царині. Принагідно зазначимо, що питання інформатизації бібліотек, використання інформаційних ресурсів бібліотеки, використання можливостей Інтернету у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні є настільки актуальними, що у цьому напрямку зараз ведуться активні наукові пошуки, результати яких представлено у дисертаційних роботах. Це, наприклад робота Кулик Євгенії [56] присвячена вивченню інтерактивних каналів взаємодії бібліотеки з користувачами та дисертаційне дослідження Бірюкової Тетяни [28], у якій розглядається місце бібліотечної установи в системі соціальних комунікацій в окремому аспекті. Розробкою питань, пов'язаних з інформатизацією діяльності ВНЗ загалом та бібліотечно-інформаційних процесів зокрема, у різний час займалися зарубіжні та вітчизняні науковці. Серед них: Н. Апшай [17], Т. Колесникова [46; 47; 48; 49; 50], Л. Костенко [51], Л. Савенкова [76], Е. Плешкевич [67], Ю. Кобітович [44], Р. Ріжняк [75], Т. Ярошенко [89], Н. Кравчук [54] та інші. Так, Е. Плешкевич [67] розглядає поняття електронного документа та форма представлення електронного документа, що належать до важливих питань формування інформаційного ресурсу бібліотеки, Т. Ярошенко [89] вивчає питання управління колекцією електронних ресурсів у бібліотеці; Н. Кравчук [54] розглядає нові форми роботи університетських бібліотек як інформаційних центрів обслуговування користувачів.

Викладачами кафедри суспільних наук, інформаційної та архівної справи ЦНТУ В. Барабаш [20; 21; 22; 23; 24], Л. Глебовою [20; 21; 22; 23; 24], А. Мехедою [22] та М. Тупчієнком [23] були опубліковані статті, присвячені функціонуванню інформаційного ресурсу бібліотеки ЗВО та питанням співпраці кафедри і бібліотеки університету. Питання інформатизації бібліотеки ЦНТУ знайшли висвітлення серед інших у роботі Р. Я. Ріжняка [75].

Особливий інтерес, на нашу думку, також викликає дослідження Т. О. Колесникової, у якому визначено взаємозв'язок трансформації сучасних

бібліотечних установ із питаннями побутування інформаційних ресурсів, визнається важливість таких напрямків роботи, як створення електронних бібліотек, формування баз даних, представлення інформації про діяльність бібліотечної установи в Інтернеті [46].

У дослідженні Л. Костенко «Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель» визначено ключову складову трансформації бібліотек – «інтелектуальні інформаційні технології» [51]. На нашу думку, названий напрямок контамінує у собі дві найважливіші підоснови успішного розвитку та трансформації бібліотеки суспільства знань – інформаційні технології та інтелектуальні ресурси і їх гармонійне поєднання.

Окремо виділимо дослідження, у яких здійснено спроби аналізу окремих сучасних напрямків діяльності бібліотек, пов'язаних із впровадженням комп'ютерних та Інтернет-технологій у практику роботи. До таких пошуків відносимо, наприклад, роботи О. Лебедюк про нові напрямки роботи відділу бібліотеки КПІ ДВНЗ «Криворізький національний університет» [58], Т. Костирко про особливості функціонування електронних ресурсів бібліотеки університету [52], Е. Волинець – опис історії бібліотеки Таврійського гуманітарно-екологічного інституту, дослідження основних напрямів формування книжкового фонду і довідкового апарату [32], Н. Абросимова розглядає досвід впровадження автоматизованої книговидачу у практику роботи бібліотеки [15], Шабанова М. вивчає використання ЕР у дитячих бібліотеках [87]. Цей перелік можна було б продовжити, оскільки даний напрямок досліджень уже досить тривалий час є актуальним, що вкотре підтверджує здатність бібліотечних установ до трансформацій та їх спроможність відповідати викликам сучасного інформаційного суспільства.

Ще один необхідний напрям вивчення процесів автоматизації – розгляд історії впровадження у практику бібліотек інформаційно-пошукових мов різних типів. Певну інформацію цього плану знаходимо у роботах О. Сербіна [77], Н. Кушнарєнко [57], В. Удалової [57], Т. Горбаченко [34], Г. Власової [31], В. Лутовинової [31], Л. Титової [31] та інших.

Інформатизація базується на оптимальній організації та використанні інформаційних ресурсів для найбільш повного задоволення запитів споживачів – зазначає Т. Колесникова [47]. Вона ж серед основних напрямків інформатизації бібліотек ВНЗ в умовах реформування вищої освіти називає такі: автоматизація бібліотечних процесів, здатна обслуговувати виконання усіх сучасних функцій даного інформаційного закладу; можливість задоволення інформаційних потреб споживачів у будь-який час; створення умов безперешкодного здійснення усіх необхідних операцій з інформацією; забезпечення представлення інформації у вільному доступі в Інтернеті. Досягнення усіх названих напрямків інформатизації перебуває у взаємозв'язку із новими функціями бібліотечної установи – її здатністю виробляти IP та виконувати функції посередника у світі інформації [46, с.62].

Отож, сучасні напрямки роботи бібліотеки своїм підґрунтям мають інформатизацію, вони є результатом нинішньої орієнтації бібліотечної установи на виробництво електронних ресурсів та виконання нею функцій посередника та своєрідного орієнтира в інформаційній системі.

Дослідник Р. Ріжняк вважає, що початком інформатизації варто вважати 60-ті роки ХХ століття, проте свого остаточного розвитку даний процес набуває вже у протягом 80-х роках ХХ століття [75]. Він наголошує на можливості виокремлення у інформатизації бібліотек ЗВО кількох взаємопов'язаних періодів: 80-ті рр. – кінець 90-х рр. ХХ ст. – розробка автоматизації; до 2005 року – впровадження технологій для надання доступу до внутрішніх та зовнішніх послуг бібліотеки; із 2005 р. – формування повнотекстових баз даних [75, С. 232 – 233]. Схожі погляди на дану проблему інших дослідників – Т. Колесникової, Н. Апшай. Так, Т. Колесникова, слідом за Н. Апшай [18] зауважує, що перший етап інформатизації – модернізація – характеризується спрямованістю на створення електронних ресурсів (електронних каталогів); для другого етапу – інновації – характерним є впровадження новітніх інформаційних технологій у практику роботи бібліотек, завданням же трансформації (третього етапу інформатизації) є

створення електронних бібліотек повних текстів із можливістю доступу до них у будь-якому зручному для споживача інформації місці [46, с.65].

Усе сказане вище дозволяє нам виділити у три основні етапи процесу інформатизації бібліотечних установ загалом та бібліотек закладів освіти зокрема: автоматизацію – впровадження у практику роботи інформаційних установ певної автоматизованої бібліотечної інформаційної системи; інновацію – створення електронних ресурсів (електронних каталогів) та трансформацію – створення повнотекстових баз даних.

На підтвердження цього варто навести думки інших фахівців бібліотечно-інформаційної справи. Справді, відомий бібліограф Галина Швецова-Водка вважає, що переважна більшість бібліотечних установ впровадження автоматизованої системи у практику своєї роботи починає саме з генерування електронного каталогу [88, С. 124 – 125]. Ця теза, на нашу думку, вкотре доводить, що початком виконання бібліотекою її сучасних новітніх функцій є саме створення електронних каталогів, що відповідає другому етапу процесу інформатизації діяльності бібліотек. У переважній більшості бібліотечних установ формування каталогів в електронній формі практично завершено, не є винятком тут і бібліотека ЦНТУ. Більше того, бібліотека нашого закладу освіти надає користувачам доступ до каталогів інших бібліотек, тобто повною мірою використовує сучасні можливості Інтернет-технологій. Проте дослідники В. Бабенко, Т. Бабіна, О. Габзовська, А. Савицький доводять тезу про те, що час створення електронних каталогів наразі закономірно перетікає в етап створення електронних бібліотек повних текстів [19, с. 49]. Така теза, вважаємо, є підтвердженням закономірного переходу інформатизації бібліотечних установ країни у третю фазу – їх трансформацію. Щодо створення повнотекстових баз даних в аналізованій установі – бібліотеці ЦНТУ, – то у даному випадку цей процес розпочато, значна роль при цьому відводиться репозитарію CUNTUR.

1.2. Методи дослідження

Як справедливо зазначає дослідник М. П. Кочерган, поняття *метод* використовується у різних галузях знань та у різних значеннях [53, с.356], методологія ж розглядається ним як поєднання методів та як вчення про ці методи [53, с.355]. Метод у науці розглядається як організоване певним чином поєднання певних прийомів, що використовуються з метою дослідження певних аспектів, явищ дійсності [53].

Дослідниця Г. М. Швецова-Водка, розглядаючи методи бібліографознавства, поділяє їх на п'ять рівнів – загальнофілософські, загальнонаукові, спеціальні, специфічні для близьких наукових дисциплін, конкретні методи [88, С. 184 – 186].

У цьому напрямку дуже вагомим, як ми вважаємо, є зауваження документознавця С. Г. Кулешова про те, що навіть за умови використання у певній галузі методів, характерних для іншої сфери людського знання, такі методи варто трактувати як спеціальні, бо виконують вони у даному випадку вже інші, принципово нові завдання і функції [55, с. 90].

Не викликає сумніву той факт, що і у даному дослідженні для досягнення поставленої мети та вирішення сформульованих завдань будуть використовуватися як методи, що становлять інструментарій дослідників у різних науках, так і спеціальні методи досліджень, використовувані у бібліотекознавстві, інформаційній галузі та документознавстві.

У процесі вивчення сучасних напрямків роботи бібліотеки закладу вищої освіти нами, безперечно, були використані методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції. Вивчення ресурсів, потоків та фондів документів будь якої установи загалом, а бібліотеки зокрема передбачає використання системного підходу, не є винятком і це дослідження. Вагому для дослідження інформацію вдалося отримати за рахунок використання методу спостереження, яке, як зазначає М. Кочерган, за участю дослідника процесі спостереження, буває включеним і невключеним [53, с. 390].

Для вивчення історіографії обраної проблеми дослідження було використано можливості методів історичного дослідження (наприклад, історико-порівняльний метод).

Розглядаючи сучасні напрямки бібліотечного обслуговування частково за умови наявності дискусійних моментів, особливо стосовно поняття *електронний документ* і споріднених з ним, було використано також понятійний метод.

Для вивчення сайту бібліотеки ЦНТУ нами було використано описовий метод, щоб охарактеризувати якість представленого в мережі інформаційного продукту, описовий метод також було застосовано під час розгляду основних функцій, структури та напрямків роботи бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету. Також елементи описового методу було використано для викладу історіографії дослідження. Під час вивчення структури аналізованої бібліотечної установи нами застосовано структурний метод.

З метою більш об'єктивного вивчення змісту та наповнення сайту бібліотеки ЦНТУ було використано зіставний метод – порівняння сайтів бібліотек інших закладів вищої освіти із сайтом досліджуваної установи з метою глибше пізнати досліджуване явище. Цей же метод ми використовували у вивченні процесів інформатизації бібліотеки, які, власне, уможливили і стали підосновою, на нашу думку, усіх сучасних напрямків діяльності бібліотечної установи.

Під час вивчення документного ресурсу – репозитарію ЦНТУ – було використано методи кількісної характеристики документних потоків.

Під час розгляду документації, що має супроводжувати перевірку студентських наукових робіт на академічну доброчесність було використано елементи методу моделювання.

1.3. Джерельна база дослідження

Усі документи, що становлять джерельну базу пропонованого дослідження, можна розподілити на декілька груп. До першої групи

традиційно зараховуємо нормативно-правові документи, стандарти загальнодержавного та міжнародного рівнів, що регламентують усі напрямки роботи бібліотечних установ, висвітлюють перспективні напрямки діяльності бібліотек, сприяють співпраці на міжнародному рівні тощо.

До джерел першої групи належать, перш за все, базові Закони України, що є підосновою функціонування бібліотечних установ та їх ресурсів загалом та бібліотек закладів вищої освіти зокрема. Документами, що окреслюють та врегульовують основні напрямки роботи бібліотечно-інформаційних установ насамперед вважаємо такі:

Закон України «Про інформацію» [5] – базовий закон, що стосується усіх напрямків інформаційної діяльності.

Закон України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» [2] – основний нормативно-правовий акт, який регулює роботу бібліотечних установ.

Закон України «Про Національну програму інформатизації» [8] – який зорієнтований на забезпечення у межах чинного законодавства надання інформації усім особам, що її потребують.

У контексті дослідження, окрім Законів України, що регулюють окремі аспекти функціонування інформаційних установ, вагомим є Закон України «Про вищу освіту» [3], яким керується у своїй діяльності ЦНТУ, а тому і його структурний підрозділ – бібліотека.

Зрозуміло, що цей перелік не є вичерпним, до ключових джерел нормативно-правового характеру, стандартів, важливих для пошуків в означеному напрямі, зараховуємо Закони України «Про авторське право і суміжні права» [1], «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [6], «Про науково-технічну інформацію» [7], «Про електронні документи та електронний документообіг» [4], Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи...» [73], ДСТУ 2394-94 «Інформація та документація. Комплектування фонду, бібліографічний опис, аналіз документів. Терміни та визначення», ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення

та правила складання» [11], ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» [9], ДСТУ 5034:2008 «Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять» [12], ISO 690:2010 Information and documentation – Guidelines for bibliographic references and citations to information resources [14] та інші.

Джерельну базу складають також документи, що врегульовують окремі аспекти роботи бібліотечної установи, вагомі у контексті даного дослідження. Це, по-перше, документи, які визначають порядок функціонування, наповнення та використання електронного репозитарію закладу вищої освіти – Положення про репозитарій ЦНТУ (Додаток А); Авторський договір про передачу невиключних прав на використання твору (Додаток Б); Інструкція користувача (Додаток В). По-друге, це документи, які забезпечують здійснення перевірки магістерських та бакалаврських робіт на академічну доброчесність – Положення про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти Центральноукраїнського національного технічного університету (Додаток Д), Положення про процедуру впровадження антиплагіатної системи у Центральноукраїнському національному технічному університеті та додатки до нього (Додаток Е).

У пропонованій роботі здійснено спробу аналізу інформації сайту університетської бібліотеки ЦНТУ, тому джерелом дослідження вважаємо також інформаційну складову та елементи зовнішньої структури сайту цієї інформаційної установи та сайту бібліотеки ЦДПУ ім. В. Винниченка.

Вивчення сучасних напрямків роботи бібліотеки закладу вищої освіти було проведено також із використанням даних, розміщених у повнотекстовій електронній базі даних – репозитарії ЦНТУ, сформованій із напрацювань викладачів, студентів та аспірантів.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ЗВО

2.1. Бібліотека ЦНТУ: історія створення, структура, правила користування та напрямки діяльності

У «Стратегії розвитку бібліотечної справи...» визнано базову роль бібліотечних установ в інформаційній інфраструктурі суспільства та зазначено, що система бібліотечних установ нашої країни включає до свого складу публічні, сільськогосподарські, медичні та інші бібліотечні установи, серед яких – і бібліотеки вищих навчальних закладів, мережа яких об'єднує 201 книгозбірню [73]. До мережі бібліотек закладів вищої освіти України належить, безумовно, і бібліотека ЦНТУ. Її історія знаходиться у нерозривному зв'язку з історією становлення та розвитку освітнього закладу для забезпечення навчально-виховних цілей якого вона і була організована. Тому інформацію щодо історії створення та формування фонду книгозбірні Центральноукраїнського національного технічного університету знаходимо у історичних нарисах, приурочених до ювілеїв університету [81; 84], також певні факти щодо формування бібліотеки знаходимо на веб-сайті даної установи [42].

Грунтуючись на даних названих вище джерел інформації, виокремлюємо основні віхи історії бібліотеки ЦНТУ, нерозривно пов'язаної з виникненням і розвитком закладу вищої освіти і покликаної забезпечити наукові та навчально-виховні потреби закладу:

1929 рік – бібліотека Зінов'ївського вечірнього робітничого інституту сільськогосподарського машинобудування → 1933 рік – бібліотека Зінов'ївського (згодом – Кіровоградського) технікуму сільськогосподарського машинобудування → 1956 рік – бібліотека вечірнього відділення Харківського політехнічного інституту в Кіровограді → 1962 рік – бібліотека філіалу Харківського політехнічного інституту → 1967 р. – бібліотека Кіровоградського інституту сільськогосподарського машинобудування → 1998 р. – бібліотека Кіровоградського технічного університету → 2004 р. –

бібліотека Кіровоградського національного технічного університету → 2019 р. – бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету.

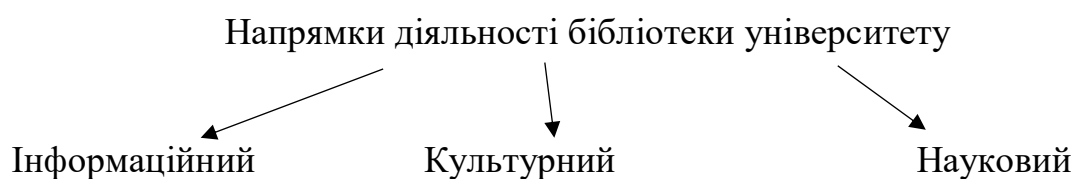
Структурно бібліотека складається із дирекції та трьох відділів: відділу обліку та наукової обробки літератури (ведення карткових та електронних каталогів); відділу обслуговування користувачів (задоволення потреб користувачів в інформації та забезпечення комфортного середовища) – 3 абонементи, 3 читальні зали, 1 зал електронного каталогу; відділу інформаційно-бібліографічного обслуговування [79].

На веб-сайті бібліотеки ЦНТУ у вільному доступі викладено правила, що регулюють особливості користування бібліотекою, та поєднують виклад прав і обов'язків бібліотеки та її користувачів [72]. Правилами регламентовано порядок реєстрації користувачів бібліотеки, названо документи, на підставі яких здійснюється запис читачів до бібліотеки; детально описано механізм користування фондами та ресурсами бібліотеки, включно з довідково-інформаційними ресурсами; врегульовано процес відшкодування нанесених збитків тощо [72].

Основні напрямки та завдання роботи університетської бібліотеки можуть включати: обслуговування споживачів інформації, роботу з бібліотечним фондом, його облік та комплектування, інформаційну роботу, а зокрема й науково-бібліографічну, автоматизацію та інформатизацію діяльності, науково-методичну й культурно-виховну роботу [66]. Ці напрямки традиційно представлені на сайтах та у звітах відповідних бібліотек. На виняток є бібліотека ЦНТУ, на веб-сайті якої названо напрямки діяльності її відділів: забезпечення доступу користувачів до інформації, формування довідкового апарату, проведення та організація виставок, презентацій та інші напрямки бібліотечної роботи [79]. Зауважимо проте, що вичерпного переліку напрямків роботи бібліотеки загалом на веб-сайті не представлено, що, очевидно, зумовлено елементарною недоцільністю наведення такого переліку, оскільки інформація веб-сайту виконує задачі і функції іншого спрямування.

Напрями діяльності бібліотечної установи поєднують у собі як традиційні форми та види роботи бібліотеки, так і новітні, сучасні напрямки діяльності, забезпечені автоматизацією роботи бібліотечних установ, впровадженням комп'ютерних та Інтернет-технологій у практику бібліотечної роботи.

Дослідниця Марина Ігнатюк, розрізняє «наукову, інформаційну та культурну діяльність бібліотеки» [40, с.38]. Вважаємо за доцільне відтак усі види і форми роботи бібліотеки об'єднати у три групи напрямків роботи університетської бібліотеки.

Отже, усі види і форми роботи бібліотеки варто об'єднати у три групи: напрямок роботи бібліотеки, спрямований на забезпечення потреб користувачів у інформації – інформаційний; напрямок, що включає культурно-просвітницьку та виховну роботу бібліотеки – культурна діяльність бібліотеки; науковий напрямок, що відрізняє бібліотеки закладів вищої освіти від бібліотечних установ освітніх закладів інших типів.

2.2. Сучасні напрямки роботи бібліотеки ЦНТУ

Впровадження сучасних напрямків роботи бібліотеки стало можливим саме завдяки комп'ютеризації та автоматизації роботи сучасної бібліотечної установи у контексті сучасної глобальної інформатизації та комп'ютеризації. Причому сучасні напрямки бібліотечної роботи реалізуються у межах інформаційного, культурного та наукового напрямків діяльності бібліотечної установи.

До сучасних напрямків роботи бібліотеки ЦНТУ зараховуємо (на основі відомостей веб-сайту бібліотеки):

✓ «Формування електронних баз даних (10 баз даних, для читачів – 7: «Книги», «Періодичні видання КНТУ, статті з періодики та збірників», «MEDIA», «Наукові праці співробітників та викладачів КНТУ», «Методичні рекомендації», «Автореферати та дисертації», «Електронні ресурси»),

- ✓ створення автоматизованих робочих місць [43],
- ✓ розвиток електронного каталогу та його редагування,
- ✓ ведення сторінок у соціальних мережах,
- ✓ розсилка в автоматизованому вигляді бібліографічної інформації, анкет для виявлення запитів користувачів,
- ✓ здійснення аналітичного опрацювання статей у періодичних і продовжуваних виданнях у рамках проекту «Центральноукраїнський кооперативний каталог» [79],
- ✓ розміщення на веб-сайті інформації про передплачені періодичні видання з 2016 р. із можливістю доступу до веб-сайтів чи архівів номерів, статей з журналу [64],
- ✓ формування репозитарію ЦНТУ [92],
- ✓ надання доступу до міжнародних наукових баз даних, серед яких Scopus та Web of Science [29],
- ✓ послуги міжбібліотечного абонементу [59],
- ✓ робота з формування інформаційної грамотності користувачів, а зокрема і під час роботи з електронними ресурсами, електронними каталогами та під час навігації в Інтернеті,
- ✓ можлива e-mail розсилка для викладачів [41],
- ✓ розміщення на сайті інформації про замовлення літератури для комплектування фондів з бланком заявки та переліком сайтів видавництв [37] та інформації про можливе дарування джерел інформації у фонди бібліотеки із розміщеним у електронному вигляді бланком дарування [35],
- ✓ представлені на веб-сайті та пропонуються до перегляду віртуальні виставки різноманітної тематики: «Інформаційні системи та технології в управлінні підприємства», «Мова – сповідь народна», «Тут живе моя історія. Кіровоградщина», «Державні символи України», віртуальна виставка з робототехніки «Промислові роботи» та інші [30],
- ✓ бібліотека знайомить читачів з новими надходженнями до бібліотеки шляхом представлення на сайті віртуальних виставок,

бібліографічних записів, оглядів тощо [63],

✓ фахівцями бібліотеки ЦНТУ підготовлено електронні видання – укладені бібліографічні посібники (4), з якими можна ознайомитися на сайт бібліотеки [60],

✓ у рубриці «Заходи бібліотеки» серед традиційних форм знаходимо онлайн семінари, тренінги, курси [38],

✓ рубрика «Першокурснику» містить корисні посилання, що стосуються графіку реєстрації читачів, структури бібліотеки тощо [65].

Обсяг, мета і завдання даної роботи не дозволяють досить детально розглянути усі новітні напрямки роботи бібліотеки ЦНТУ, тому зупинимося на розгляді таких із них:

- Інформатизація та автоматизація роботи бібліотечної установи, що є умовою здійснення нею практично усіх видів діяльності (генерація власних баз даних та надання доступу до придбаних чи передплачених, як повнотекстових, так і бібліографічних; надання консультативної допомоги професорсько-викладацькому складу щодо розміщення наукових публікацій у періодичних виданнях, які включені до наукометричних баз, рекомендованих МОН, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection; укладання бібліографічних покажчиків праць викладачів університету тощо);

- Робота з наповнення та удосконалення веб-сайту бібліотеки,

- Генерування та постійне наповнення університетського репозитарію,

- Діяльність, спрямована на формування культури академічної доброчесності.

2.3. Проблеми інформатизації бібліотеки ЦНТУ

Бібліотека ЦНТУ, як вже зазначалося вище, належить до мережі бібліотек закладів вищої освіти, тому її діяльність спрямована, насамперед, на забезпечення навчально-виховного процесу закладу, структурним підрозділом якого вона є. Цей факт, безумовно, впливає і на протікання процесів інформатизації в означеній бібліотеці. На думку Р. Я. Ріжняка, процеси

інформатизації будь-якої бібліотечної установи залежать від низки факторів, серед яких її підпорядкованість установі вищого рівня, фінансовий стан, кваліфікація працівників бібліотеки, потреби користувачів, наявність співпраці з іншими бібліотеками тощо [75, с. 234].

Першим етапом інформатизації є автоматизація роботи бібліотечної установи, що полягає, насамперед, в обранні та впровадженні у роботу бібліотеки певного програмного продукту. Зазначимо, що у цьому напрямку є певні проблеми, оскільки на ринку існує кілька альтернатив, що різняться між собою, перш за все, показниками ціна – якість. Як справедливо вважає Е. Ковязіна, завдання автоматизації ускладнює досить значна кількість інформаційних продуктів – програм, які конкурують між собою [45].

Із цього приводу інша дослідниця – В. Глухенька, головний інженер бібліотеки Хмельницького національного університету – зазначає, що у роботі бібліотечних установ України використовуються такі програмні продукти: «ІРБІС», «УФД. Бібліотека», ALEF, LIBER та власні програмні продукти у трьох університетських бібліотеках країни [33]. На її думку, функціонально ALEF та LIBER є найдосконалішими, проте у них досить висока вартість, «ІРБІС» має ряд суттєвих недоліків, пов'язаних з її функціями, найдоцільнішим визнається впровадження у практику бібліотечної роботи «УФД.Бібліотека» [33]. Не зважаючи на таке твердження, у практику роботи бібліотеки ЦНТУ було впроваджено, починаючи з 2002 року програмний продукт АБІС «ІРБІС 32» [43]. У роботі бібліотеки ЦДПУ ім. В. Винниченка також використовується АБІС «ІРБІС», але починаючи з 2006 року [61]. Як повідомляє Т. Колеснікова, створення електронних каталогів та їх наповнення здійснюється власними силами зусиллями бібліотек, що створює певні проблеми та незручності (дублювання бібліографічних записів у електронних каталогах, зайві та нераціональні витрати коштів) [46]. Вона зазначає, що в Україні процеси інтеграції бібліотек та корпоративної каталогізації здійснюються за відсутності державної координації цих процесів [49]. Як вважають інші науковці, крім очевидних переваг корпоративної каталогізації,

– нераціональних і непотрібних фінансових трат та дублювання великих масивів інформації – значною перевагою процесів створення корпоративних каталогів бібліотек є входження кожної окремої бібліотеки до єдиного інформаційного простору на теренах України та за її межами [75, с.240 – 241]. У Звіті про роботу семінару «Система ІРБІС в українських бібліотеках» зазначається, що даний програмний продукт покликаний стати певною платформою для корпоративної каталогізації надходжень до бібліотек та основою для формування спільного (зведеного) каталогу бібліотечних установ України [39]. Ми переконані, що це є вагомим аргументом на користь впровадження системи ІРБІС у роботу бібліотек загалом, та у роботу бібліотеки ЦНТУ зокрема.

Нинішня епоха є Ерою Інтернету, Інтернет змінив все. Відбулася трансформація традиційних бібліотечних функцій – зберігання та надання доступу до інформації (документів). Спостерігається все більша нівеляція супутньої функції зберігання документів, що зумовлено нівеляцією та трансформацією поняття фізична форма документа та розривом одвічного зв'язку між фізичною формою документа, її часово-просторовим розташуванням та інформацією. Інформація стає всеохоплюваною, вона пронизує увесь простір світу. Очевидно, що надважливим призначенням бібліотечних установ була і залишається функція надання доступу користувачеві до необхідної йому інформації, проте у сучасну еру автоматизації та Інтернету ця функція більше не є прив'язаною до так би мовити, фізичної оболонки документа. Більше того, на центральне місце починають виходити інші функції бібліотеки – потужного інформаційного центру, здатного моніторити, обробляти, формувати, створювати та направляти документні потоки та масиви. Бібліотека починає успішно виконувати колись не типові і не пріоритетні функції для неї.

Створення корпоративних електронних каталогів ресурсів бібліотек репрезентує, на нашу думку, кінцеву стадію другого етапу інформатизації бібліотек. Цей процес, звичайно, ще не вважаємо завершеним у системі

бібліотечних установ закладів освіти, проте вагомі кроки у цьому напрямку вже зроблено. Наприклад, починаючи з 2005 року бібліотека ЦНТУ входить у об'єднання бібліотек «Центрально-Український Кооперативний Каталог» [79]. Важливо відзначити також той факт, що фахівці бібліотеки ЦНТУ формують електронний каталог не лише за рахунок уведення нових надходжень, а і шляхом поступової ретроконверсії ретроспективного фонду.

Наступний етап інформатизації роботи бібліотечних установ загалом, а бібліотеки ЦНТУ зокрема – трансформація – створення бази даних повних тестів для надання доступу до них користувачам у будь-якому зручному для них місці. Цей етап у аналізованій установі розпочато шляхом формування електронного архіву повних тестів викладачів, аспірантів та студентів Центральноукраїнського національного технічного університету.

Окрім названих вище етапів та процесів внаслідок всеохоплюваної інформатизації роботи бібліотек спостерігаємо (і у бібліотеці ЦНТУ) і такі закономірні перетворення:

Перебудова структури бібліотечної установи, зміни кваліфікаційних вимог до посад бібліотечних працівників (навички роботи з комп'ютерною технікою, здатність навчати цьому інших, навички аналітико-синтетичного опрацювання будь-яких масивів інформації тощо).

У зв'язку цим дослідник Л. Костенко вважає, що у бібліотечних установах суспільства знань варто впроваджувати у практику роботи не лише укладання інформаційних продуктів з бібліографічною інформацією, а й, наприклад, необхідним є створення у бібліотеках реферативних, оглядово-аналітичних інформаційних документів [51, с. 26]; відтак він виділяє різні рівні (етапи) аналітико-синтетичного опрацювання інформації: від створення бібліографічних документів до проведення наукометричних досліджень. Проміжними етапами є генерування реферативної, оглядово-аналітичної та прогностичної продукції – документів. Усі ці процеси є невід'ємною рисою бібліотеки суспільства знань і безпосередньо пов'язані з новітніми інформаційними технологіями [51]. Щодо роботи бібліотеки ЦНТУ у даному

напрямі, то зазначимо, що у бібліотеці реалізується повною мірою лише перший етап інтелектуальної обробки документів – створення бібліографічних посібників, тим не менш спостерігаємо і вдалі, на нашу думку, спроби створення реферативної та оглядово-аналітичної продукції.

Не можна чітко спроектувати виокремлені етапи наукової обробки документів у бібліотечних установах на виділені вище процеси інформатизації бібліотечних установ. Більше того, ці явища перебувають у відношеннях взаємопроникнення і фактично доводять взаємопроникність і тяглість етапів процесу інформатизації – автоматизації, модернізації та інновації.

Діяльність працівників бібліотеки ЦНТУ спрямована на вивчення інформаційних потреб користувачів, а відтак на їх якнайповніше забезпечення, чому, звичайно, сприяють процеси інформатизації роботи бібліотеки, що дозволяють забезпечити швидкий зворотній зв'язок з користувачами. Щоправда, у напрямку забезпечення споживацьких запитів існують певні фінансові труднощі із придбання документів у традиційному чи електронному форматі, проте це вже об'єктивний фактор, який на завжди залежить від бажання працівників бібліотеки.

Іншим перспективним напрямком, який може стати результатом інформатизації роботи бібліотеки закладу освіти є, зокрема, можливість організації автоматизованої книговидачі, що, звичайно, потребує значних фінансових витрат та кропіткої роботи бібліотечних працівників [15].

Вважаємо, що попереду – перетворення бібліотеки ЦНТУ у центр надання інформаційних продуктів та послуг в регіоні.

2.4. Аналіз веб-сайтів бібліотек ЦНТУ та КДПУ ім. В. Винниченка

На думку Ю. Кобітовича, веб-сайт бібліотеки не тільки допомагає задовольнити інформаційні запити якомога більшої кількості користувачів, а й дозволяє презентувати себе і свою діяльність [44, с. 133]. Наявність веб-сайту бібліотечної установи – неодмінна риса сучасної бібліотечної установи, щодо бібліотек закладів освіти, то їх представлення у мережі Інтернет є частиною

веб-сайту університету, структурним підрозділом якого є і сама бібліотека. Стосовно ЦНТУ, то на сайті даного навчального закладу на першій сторінці є посилання на бібліотеку. Міститься воно у рубриці «Факультети», де представлено інформацію про структуру університету [86].

На сайті ще одного кропивницького вищого навчального закладу – Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка також знаходимо посилання на бібліотеку [85]. Дослідниця Л. В. Савенкова, аналізуючи представлення сайтів бібліотек педагогічних університетів в Інтернеті, зазначає, що на сайті Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (тоді – Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка) знаходимо тільки інформацію про зібрання рідкісної книги, перевагою цього зібрання є представлення повних текстів [76, с. 223]. Зауважимо, що з часу написання даної публікації пройшло понад 10 років, а тому ситуація у даному напрямку суттєво змінилася на краще.

Грунтуючись на матеріалах статті Л. Савенкової [76, с. 223], ми проаналізували веб-сайт бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету [27] і Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка [26] за рядом позицій.

1. Структура сайту досить розгорнута, гіперпосилання наявні. Зауважимо принагідно, що одна із рубрик веб-сайту бібліотеки ЦНТУ має подвійне найменування «Семінари та тренінги» – «На допомогу науковцю», інформація ж, розміщена у ній (вторинні документи власної генерації), переважно відповідає другій назві, хоча відомості про можливості обрання тематик семінарів і тренінгів тут теж знаходимо, так само як і посилання на презентацію про те, як відрізнити якісний науковий журнал від неякісного, укладачем якої є директор бібліотеки ЦНТУ В. В. Євміна.

2. Наявність посилань, що не працюють. На веб-сайті ЦДПУ імені

В.Винниченка на момент аналізу було неактивним посилання (рубрика) «Інституційний репозитарій».

3. Наявна в обох випадках історична довідка, інформація про правила користування бібліотекою, контакти, години роботи.

4. Електронні ресурси наявні (власні, запозичені (передплачені та вільного доступу). Наявні повнотекстові архіви праць науковців та студентів ЦДПУ ім.В.Винниченка (у репозитарії – ще КДПУ) та ЦНТУ; доступ до повних текстів окремих журналів та книг за посиланнями на веб-сайтах.

5. Інформація з використання електронних каталогів. На веб-сайті бібліотеки ЦНТУ зазначено, що електронний каталог є доступним у локальній мережі університету. На веб-сайті ЦДПУ імені В. Винниченка пошук необхідного джерела інформації можна здійснювати за ключовими словами, автором, назвою та роком видання.

6. Наявні бібліографічні покажчики.

7. Наявні віртуальні виставки.

8. Інформація про заходи бібліотеки наявна.

9. Версія англійською мовою: відсутня в обох випадках.

10. Регулярність оновлення і наповнення новою інформацією: інформація регулярно оновлюється, що можна відслідкувати опосередковано: на веб-сайтах бібліотек обох закладів вищої освіти наявні новини за 2020 р.

11. Зворотній зв'язок з користувачами: наявний в обох випадках. На сайті бібліотеки ЦДПУ імені В. Винниченка є інформація про можливість отримання віртуальної довідки. На веб-сайті бібліотеки ЦНТУ пропонується послуга Е-маркетинг, розміщено посилання на бланки замовлення літератури на комплектування, бланки дарування тощо. Існує можливість проведення тренінгів на обрану споживачами тематику.

12. Послуги міжбібліотечного абонементу: на веб-сайті бібліотеки ЦНТУ є інформація про можливість скористатися послугою МБА, на сайті бібліотека ЦДПУ імені В. Винниченка така інформація відсутня, натомість наявна послуга електронна доставка документів, що дозволяє отримати

електронну копію документа тільки із фондів бібліотеки ЦДПУ імені В. Винниченка.

13. Статистика відвідування веб-сайту: відсутня.

РОЗДІЛ 3

БІБЛІОТЕЧНА УСТАНОВА В СИСТЕМІ НАУКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ УНІВЕРСИТЕТУ

3.1. Формування та функціонування репозитарію ЦНТУ

Репозитарій – електронний архів ЦНТУ. Його робота врегульована внутрішніми організаційно-розпорядчими документами, ключовим серед яких є положення – організаційний документ, яким регулюються функції, права, обов’язки, організовується робота певних установ чи їх структурних підрозділі, регламентується виконання певної роботи [36, с. 54].

Положення про репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету (Додаток А) схвалено вченою радою ЦНТУ (протокол №11 від 31 серпня 2017 року) та містить реквізит «Гриф затвердження за підписом ректора університету». Цей реквізит містить усі необхідні елементи, визначені чинними на той момент стандартами [9], хоча, якщо документ затверджується посадовою особою, то він складається зі слова «ЗАТВЕРДЖУЮ», а не «ЗАТВЕРДЖЕНО», як це спостерігаємо у додатку А. Очевидно, така неточність зумовлена механізмом затвердження даного правового акту: рішення вченої ради ЦНТУ, зафіксоване у протоколі → затвердження ректором. Ще один огріх – використання прийменника *від* у даті затвердження. Отож, загалом гриф затвердження, оформлений за вимогами ДСТУ 2006 року, повинен був би виглядати так:

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор ЦНТУ

Підпис М. І. Черновол

31.08.2017

Проте сучасні вимоги до оформлення цього реквізиту дещо відрізняються [82], тому гриф затвердження даного положення набуває такого вигляду:

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор ЦНТУ

підпис Михайло ЧЕРНОВОЛ

31 серпня 2017 р.

Назва виду документа – «Положення».

Заголовок – «про репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету».

Текст положення включає шість пунктів з підпунктами.

Крім цих реквізитів положення містить реквізит підпис та реквізит гриф погодження, формальні вимоги до яких так само дещо змінено, наприклад, зазначення ініціалу(-ів) та прізвища замінено на вказівку лише імені (повністю, малими літерами) та прізвища (великими буквами) [82].

Іншими документами, що визначають основні аспекти роботи репозитарію ЦНТУ є додаток до Положення про репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету – Авторський договір про передачу невиключних прав на використання твору (Додаток Б) – та Інструкція користувача (Додаток В).

Авторським договором визначено умови передачі Автором твору з метою розміщення його в мережі Інтернет на сервері ЦНТУ. Цим договором визначено права, обов'язки, відповідальність сторін та умови його розірвання (Додаток Б).

Інструкція користувача (Додаток В) включає сукупність правил, що визначають окремі етапи пошуку та завантаження матеріалів у репозитарій.

Головна сторінка репозитарію, окрім усього іншого, містить також посилання на поширені питання при роботі з репозитарієм, а також приклади складання бібліографічних описів та презентацію на допомогу депозиторам щодо виконання бібліографічного опису документів [74]. Від початку утворення назва репозитарію ЦНТУ – eaKirNTU [71], згодом і з перейменуванням університету архів отримав нову назву – CUNTUR, що є аббревіатурою перших літер назви закладу англійською мовою та терміну репозитарій [70]. Архів CUNTUR доступний українською та англійською

мовами, є можливість перегляду статистики та наявний зворотній зв'язок з адміністратором. Сервіс передбачає можливість підписки з метою отримання розсилки про нові надходження до архіву CUNTUR. Сортування та пошук може здійснюватися за різними ознаками: за датою, за прізвищем автора, за алфавітам, за назвою тощо [92].

Як зазначено у Положенні про репозитарій ЦНТУ, координує роботу репозитарію технічного університету бібліотека, працівники якої надають консультативні послуги щодо питань роботи з електронним архівом. Репозитарій включає методичні розробки та наукові напрацювання викладачів, аспірантів та студентів університету, представлені тут твори входять до складу електронної колекції ЦНТУ [70]. Саме бібліотечні працівники, як вже зазначалося, надають консультаційну допомогу модераторам кафедр з розміщення матеріалів у репозитарій. Відтак формування і наповнення інституційного репозитарію здійснюється на таких рівнях:

Робоча група → працівники бібліотеки ЦНТУ → Завідувачі кафедр, модератори → працівники факультетів, кафедр, інших структурних підрозділів університету.

Репозитарій ЦНТУ зареєстрований та індексується у низці реєстрів та баз даних [92]. Вагомим у цьому плані вважаємо повідомлення про те, що у рейтингу Webometrics, де було представлено 34 вітчизняні заклади вищої освіти з усього понад 4100 закладів освіти, технічний університет посів 26 місце за показником цитувань у системі Google Scholar, про цей факт повідомляється у публікації «Нові висоти в рейтингу Webometrics: результати роботи репозитарію КНТУ» [62].

3.2. Аналіз підфону кафедри СНІАС в CUNTUR

Підфонд кафедри суспільних наук, інформаційної та архівної справи (СНІАС) ЦНТУ в інституційному репозитарії CUNTUR [91] є складовою частиною фонду факультету економіки та менеджменту, що включає підфонд кафедри економіки та підприємництва, підфонд кафедри економіки,

менеджменту та комерційної діяльності, а також підфонд кафедри СНІАС [93].

Загальноуніверситетський фонд репозитарію містить документи, починаючи з 1972 року, підфонд кафедри СНІАС – із 2000 р.

Зібрання кафедри СНІАС ФЕМ містить 233 документи, перегляд можна здійснювати за кількома аспектами – за автором, за датою, за темою, за заголовком. Зібрання цього фонду включає навчально-методичні матеріали та наукові публікації кафедри СНІАС [91]. Підфонд навчально-методичних матеріалів включає навчальну документацію, зокрема, методичні вказівки до вивчення навчальних дисциплін. Аналіз даного підфонду здійснюємо за кількома напрямками:

1. За автором (укладачем): Лукашевич О. А. – 19 позицій, Царук А. П. – 8 позицій, Орлик В. М. – 3 позиції, Бабич Т. В. – 3 позиції, Тупчієнко М. П. – 3 позиції, Ліпатова М. В. – 3 позиції, Барабаш В. А. – 1 позиція. Частина методичних матеріалів – у співавторстві.

2. За датою: 2007 р. – 2 позиції, 2011 р. – 1 позиція, 2013 р. – 3 позиції, 2014 р. – 13 позицій, 2015 р. – 6 позицій, 2016 р. – 2 позиції, 2017 р. – 2 позиції, 2018 р. – 4 позиції, 2019 р. – 5 позицій. Усього обсяг даного підфонду: 38 документів.

3. За видом навчально-методичного документа: методичні вказівки (за видовою ознакою) – 33 документи, методичні посібники – 1 документ, методичні розробки – 1 документ, анотований реєстр описів – 1 документ, монографія – 1 документ, стаття в енциклопедії – 1 документ. Зазначимо, що віднесення деяких названих видів документів до групи навчально-методичного забезпечення є досить умовним (наприклад, наукової монографії).

4. За напрямом підготовки фахівців: для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (колишній напрям підготовки 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність») – 25 документів; для студентів-іноземців (чи для іноземних слухачів підготовчого факультету) – 9 документів, для бакалаврів усіх напрямків підготовки («Українська мова

(професійного спрямування)») – 1 документ, статус не визначено – 3 документи (стаття в енциклопедії, анотований реєстр описів та наукова монографія). Зазначимо, що переважання у даному підфонді саме навчальних документів, орієнтованих на підготовку фахівців напряму 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» зумовлене тим, що кафедра СНІАС є випускаючою кафедрою для даної спеціальності.

Підфонд наукових публікацій викладачів, аспірантів та студентів кафедри СНІАС включає 195 документів. Проаналізуємо даний документопотік за такими основними ознаками:

1. За автором: Царук А. – 71 документ, Орлик В. – 43 документи, Орлик С. – 21 документ, Стежко З. – 16 документів, Стежко Г. – 14 документів, Годунова Л. – 8 документів, Барабаш В. – 4 документи, Лукашевич О. – 3 документи, Нечитайло В. – 3 документи, Бойко-Гагарін А. – 3 документи, Глєбова Л. – 2 документи, Шпортун О. – 2 документи, Сустретов А. – 2 документи, Скороход О. – 2 документи, Решетов О. – 1 документ, Цигульський С. – 1 документ, Павленко В. – 1 документ, Полоз К. – 1 документ, Табачук А. – 1 документ, Бондаренко О. – 1 документ, Бутко А. – 1 документ, Гуржій О. – 1 документ, Осипенко М. – 1 документ, Пересунчак О. – 1 документ, Тупчієнко М. – 1 документ. Частина документів – у співавторстві.

Ускладнює підрахунок той факт, що прізвище та ім'я одного і того ж автора можуть бути відображені різними мовами. Наприклад, праці завідувача кафедри СНІАС Орлика В.М. у репозитарії відображено під заголовками: Orlyk, W., Orlyk, W., Orlik, V., Orlyk, V., Орлик, В.М.

Відтак, статистика документів за прізвищем автора потребує корегування та не в усіх випадках відповідає дійсній кількості публікацій певної персони у зібранні кафедри СНІАС.

Звичайно, репозитарій постійно доповнюється новими матеріалами, а також зараз триває процес уведення до електронного архіву повних текстів наукових праць минулих років.

2. За датою: 2000 р. – 1 документ, 2002 р. – 2 документи, 2003 р. – 1 документ, 2004 р. – 2 документи, 2005 р. – 2 документи, 2006 р. – 2 документи, 2007 р. – 2 документи, 2008 р. – 8 документів, 2009 р. – 7 документів, 2010 р. – 7 документів, 2011 р. – 17 документів, 2012 р. – 10 документів, 2013 р. – 12 документів, 2014 р. – 14 документів, 2015 р. – 14 документів, 2016 р. – 11 документів, 2017 р. – 29 документів, 2018 р. – 32 документи, 2019 р. – 18 документів, 2020 р. – 4 документи.

3. За видом документа: статті – 193 документи, монографії – 2 документи.

4. За мовною ознакою: бібліографічні записи та документи українською, польською, російською та англійською мовами.

5. За тематикою: історія та допоміжні історичні дисципліни, зокрема нумізматика – 86 документів, українська література – 71 документ, економічна історія – 18 документів, філософські проблеми – 15 документів, педагогіка, освіта – 2 документи, українська мова – 1 документ, документознавство – 1 документ, соціальні комунікації – 1 документ.

Структура документопотоку наукових комунікацій кафедри СНІАС, представлених у електронному архіві ЦНТУ зумовлена сферою наукових інтересів викладачів кафедри та наявністю при кафедрі наукової школи під керівництвом професора В. М. Орлика.

3.3. Контроль за дотриманням академічної доброчесності – новий напрямок співпраці бібліотеки та кафедр ЦНТУ

Формування академічної культури та впровадження її постулатів у практику наукового академічного письма вважаємо пріоритетним напрямком сучасної наукової діяльності у парадигмі студент-аспірант-викладач на місцевому та загальнодержавному рівнях. Лише за умови забезпечення дотримання культури академічної доброчесності можлива повноцінна інтеграція української наукової спільноти у світове наукове співтовариство. Надзвичайно важлива роль у цьому напрямку відводиться університетським бібліотекам, частина яких виступає ініціатором та активним учасником

процесів впровадження антиплагіатних систем у практику роботи закладів вищої освіти. Так, на веб-сайті Української бібліотечної асоціації знаходимо матеріал про зміст, напрямки та перспективи формування культури академічної доброчесності за сприяння бібліотечних установ [83].

У Центральноукраїнському національному технічному університеті діє Положення про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти ЦНТУ (Додаток Д). У тексті даного документа розглянуто механізм перевірки наукових робіт на відсутність плагіату. Дане Положення про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти Центральноукраїнського національного технічного університету було уведене в дію шляхом затвердження 30 серпня 2019 року. За ним здійснення процедури перевірки робіт на плагіат забезпечують завідувачі кафедр чи керівники відповідних структурних підрозділів (якщо йдеться про студентські бакалаврські та магістерські роботи, наукові монографії, статті, тези доповідей тощо), секретарі вчених рад (якщо йде мова про роботи на здобуття наукового ступеня та автореферати наукових робіт). У розділі Положення «Попередження академічного плагіату» у колі інших засобів та заходів визначено і роль бібліотеки університету як структурного підрозділу, який покликаний організовувати форми роботи, покликані розвивати та популяризувати інформаційну культуру (Додаток Д).

Ще одним базовим документом, який врегульовує процедуру перевірки наукових робіт на академічну доброчесність є Положення про процедуру впровадження антиплагіатної системи в Центральноукраїнському національному технічному університеті від 13 березня 2020 року (Додаток Е). У розробці та впровадженні даного документа бібліотека ЦНТУ загалом та її директор – Вікторія Вікторівна Євміна – зокрема брала активну участь. Наприклад, саме з ініціативи, за сприяння та безпосередньої участі В. Євміної було організовано навчальний Інтернет-семінар з розробниками антиплагіатної системи Strikeplfgiarism. Com на базі платформи ZOOM.

Відповідно до вимог Положення (Додаток Е) процедура перевірки на плагіат дипломної бакалаврської чи магістерської роботи здійснюється системним адміністратором певної випускаючої кафедри. Уведення системних адміністраторів у систему Strikeplgiarism. Com здійснювалося у тісній співпраці менеджера даної системи, директора бібліотеки ЦНТУ та відповідального працівника кафедри, що у майбутньому виконуватиме функції системного адміністратора кафедри. Відтак перевірка випускної роботи на академічну добросесність здійснюється у тісній співпраці бібліотеки та кафедр університету. Директор бібліотеки Євміна В. В. особисто надає кваліфіковані консультації щодо перевірки робіт, більше того – перевірка перших в університеті робіт на подібність була здійснена за її безпосередньої участі зі зйомкою навчального відео. Саме Євміна В. у тісній співпраці із керівництвом закладу брала участь у розробці згаданого вище Положення про процедуру впровадження антиплагіатної системи в Центральноукраїнському національному технічному університеті (Додаток Е). Дане положення має такі елементи: назва Міністерства або відомства, назва установи – закладу вищої освіти, гриф затвердження, місце та дата створення, назва виду документа, заголовок документа, текст документа, поділений на підпункти та додатки.

Гриф затвердження цього Положення відповідно до нових вимог оформляється таким чином:

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор ЦНТУ

підпис Михайло ЧЕРНОВОЛ

13 березня 2020 р.

У тексті Положення детально описаний механізм та відповідальність під час порівняння електронного та друкованого варіанту роботи (відповідальність несе науковий керівник роботи); розглянуто особливості та документальне оформлення процедури перевірки роботи системним адміністратором кафедри з використанням можливостей системи

Strikeplagiariem. Com та визначено можливі випадки подання апеляції на ім'я ректора у випадку незгоди здобувача з результатами перевірки. Початком перевірки кваліфікаційної роботи на наявність запозичень є написання здобувачем вищої освіти (бакалавром чи магістрантом) заяви про надання дозволу на обробку власної наукової роботи та поінформованість про наслідки такої перевірки на наявність запозичень. Зразок цієї заяви подано у додатках до Положення. До речі, на нашу думку, варто було б цей додаток розмістити одним із перших, бо такою заявою здобувачем фактично надається згода на проведення процедури перевірки. Також зауважимо, що зразок заяви, представлений у додатках до Положення не містить адресування. На нашу думку, реквізит адресат є необхідним у зразку заяви на згоду студента щодо перевірки на плагіат. Адресування може бути, наприклад, таким:

Ректору Центральноукраїнського
національного технічного
університету
проф. Черноволу М.І.
студента групи ІС-18 М
Бондаренко Івана Петровича

Основним результатом перевірки на плагіат є звіт подібності, який генерується системою і надсилається на адресу електронної пошти системного адміністратора та директора бібліотеки, відтак за його результатом адміністратор, науковий керівник роботи (чи голова або члени ДЕК) готують документи, визначені у Положенні та додатках: «Протокол контролю оригінальності випускної кваліфікаційної роботи» – системний оператор кафедри, «Висновок наукового керівника (Державної екзаменаційної комісії) про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту». На нашу думку, більш доречним буде підготовка такого документа, як Висновок саме науковим керівником кваліфікаційної роботи, оскільки саме він до захисту найбільш тісно співпрацює зі студентом-автором на всіх етапах підготовки роботи. До того ж, як це і передбачено Положенням, системний адміністратор не оцінює зміст роботи, його функція полягає виключно у перевірці роботи у

її електронному варіанті на наявність несанкціонованих запозичень (Додаток Е).

Вимогами Положення про процедуру впровадження антиплагіатної системи в Центральнотукраїнському національному технічному університеті затверджені два допустимі коефіцієнти подібності допустимі для студентських випускних кваліфікаційних робіт: К1 – до 50%, К2 – до 20%, особлива увага надається сигналу тривоги, він може повідомляти про спроби ввести систему в оману (Додаток Е). У названому документі детально описані різні випадки, що можуть мати місце в результаті перевірки: робота оригінальна, тобто вважається такою, що пройшла перевірку і може бути допущена до захисту, звичайно, за умови ідентичності її друкованої та електронної версій; робота потребує доопрацювання тощо. У випадку ж перевищення даних коефіцієнтів у гранично допустимих нормах Положенням передбачена процедура розгляду роботи спеціально призначеною комісією.

Важливо, на нашу думку, вказати на той факт, що у додатках до Положення не представлено зразків деяких документів, що супроводжують або можуть супроводжувати процедуру перевірки робіт на плагіат. Такими, наприклад, вважаємо підсумковий звіт про якісні та кількісні характеристики усіх перевірених робіт (готується адміністратором кафедри), зразка якого не надано у додатках до Положення, також відсутній зразок Висновку комісії, коли показники роботи – у гранично допустимих нормах, якщо цей висновок за формою співпадає з висновком наукового керівника чи членів та голови ДЕК, то чому не передбачена у зразку відповідна позиція про К1 у межах до 50%, а К2 більше 20, але менше 30%. Звичайно, враховуємо, що дана процедура тільки починає впроваджуватися, тому її документальне оформлення ще на етапі розробки, проте ці поодинокі огріхи не зменшують, на нашу думку, цінності та вагомості роботи працівників бібліотеки і керівництва ЦНТУ у напрямку підвищення культури академічного письма.

У Положенні чітко визначені строки перевірки роботи на плагіат відносно до дати захисту, час уведення роботи в систему, строки можливого

подання апеляції тощо.

Положенням також передбачена процедура подання студентом апеляції, визначені можливі терміни апелювання та надані зразки необхідних документів, зокрема заяви (додаток «Зразок заяви Б» Положення).

ВИСНОВКИ

Дослідження сучасних напрямків роботи бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету дозволило нам зробити такі висновки:

1. У результаті процесів інформатизації бібліотечної установи ЦНТУ є можливим виконання бібліотекою її сучасних функцій. Інформатизація ж забезпечується нерозривною єдністю двох основних аспектів – інформаційних технологій та професіоналізму бібліотечних працівників, здатних використовувати технічні можливості повною мірою та забезпечувати їх використання споживачами. Окремі аспекти аналізованої проблеми розглянуто у працях Кулешова С., Ларькова М., Бацевича Ф., Столярова Ю., Терешина В., Кушнарєнко Н., Удалової В., Горбаченко Т., Швецової-Водки Г, Власової Г., Лутовинової В., Титової Л. та інших.

Вивченню саме інформатизації бібліотечних установ загалом та інформатизації бібліотек закладів вищої освіти зокрема присвячені дослідження Н. Апшай, Т. Колесникової, Л. Костенка, Л. Савенкової, Е. Плешкевича, Ю. Кобітовича, Т. Ярошенко, Н. Кравчук, О. Лебедюк, Т.Костирко, Е.Волинець, Н.Абросимової, Є. Кулик, Т. Бірюкової, М. Інатюк та інших. Питання функціонуванні інформаційного ресурсу бібліотеки ЦНТУ та проблемам інформатизації університетських бібліотек (зокрема, і бібліотеки нашого зво) висвітлені у працях Р.Ріжняка, В.Барабаш, Л.Глебової, А.Мехеди, М.Тупчієнка.

2. Досліджуючи сучасні напрямки роботи бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету, ми використали низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що забезпечили можливість усебічного комплексного вивчення обраної проблеми. Це методи аналізу, синтезу, включеного і невключеного спостереження, описовий метод, порівняльно-історичний метод, зіставний метод, системний аналіз, кількісні методи вивчення документних потоків та інші.

Джерельна база даного дослідження представлена такими групами документів:

- Закони України, державні, міждержавні, міжнародні стандарти (Закон України «Про бібліотеки та бібліотечну справу», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи...», ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», ISO 690:2010 Information and documentation – Guidelines for bibliographic references and citations to information resources та інші);
- Службова документація, вагома у контексті обраного дослідження (положення, інструкція, договір тощо);
- Інтернет-джерела (веб-сайт бібліотеки ЦНТУ, документопотік репозитарію ЦНТУ), інформація яких аналізується у роботі.

3. Сучасні напрямки діяльності бібліотечної установи реалізуються у інформаційному, культурному та науковому аспектах роботи бібліотеки. Головним критерієм їх визначення як сучасних напрямків, на нашу думку, є те, що своєю підосною вони мають процеси комп'ютеризації та інформатизації діяльності бібліотечної установи.

До сучасних напрямків діяльності бібліотеки ЦНТУ зараховуємо роботу бібліотеки з впровадження та використання технічних засобів та продуктів для автоматизації роботи бібліотекарів та користувачів, послуги зі створення, обробки та використання електронних ресурсів; укладання бібліографічних покажчиків; надання послуг МБА; проведення електронних виставок, презентацій тощо; консультативні послуги з розміщення наукових публікацій у періодичних виданнях, які включені до наукометричних баз, рекомендованих МОН; вдосконалення змісту та форми веб-сайту бібліотеки як структурного підрозділу університету; робота з електронним архівом праць викладачів ЦНТУ; забезпечення умов для формування культури академічної доброчесності та ін. Проте у даній роботі розглянуто лише частину названих вище позицій, що зумовлено насамперед обсягом дослідження та визначено

метою і завданнями бакалаврської роботи. Зокрема, більш детально у роботі розглянуто питання інформатизації бібліотеки ЦНТУ, створення та наповнення веб-сайту бібліотечної установи, робота з формування репозитарію ЦНТУ, впровадження антиплагіатної системи у практику університетських наукових досліджень.

4. Дослідники виокремлюють три етапи процесу інформатизації роботи бібліотеки, а саме: автоматизація бібліотечних процесів, формування електронних бібліотек, опанування Інтернет-технологій.

Першим важливим результатом автоматизації бібліотечної роботи було формування електронних каталогів. Проте на сучасному етапі розвитку інформатизації, як зазначають В.Бабенко, Т.Бабіна та ін., пріоритетним завданням є створення повнотекстових баз даних – електронних бібліотек.

У випадку бібліотеки ЦНТУ перший етап інформатизації, безумовно, завершено. Кінцем першого і початком другого етапу вважаємо створення електронного каталогу бібліотеки ЦНТУ, що у нашому випадку досягнуто. На жаль, доступ до даного інформаційного продукту можливий лише у локальній мережі університету.

Важливо відзначити також той факт, що бібліотека ЦНТУ бере участь у формуванні Центральноукраїнського корпоративного каталогу, фахівці бібліотеки ЦНТУ формують електронний каталог не лише за рахунок уведення нових надходжень, а і шляхом поступової уведення до його складу бібліографічних записів документів ретроспективного фонду бібліотеки.

Щодо другого етапу, то його протікання у бібліотеці ЦНТУ, на нашу думку, не можна визнавати завершеним, оскільки формування електронної бібліотеки повних текстів відбувається переважно шляхом уведення нових документів до електронного сховища інформації – репозитарію ЦНТУ, а не за рахунок повномасштабної ретроконверсії документів паперового фонду, що, можливо, пов'язано із недостатністю фінансової державної підтримки у цій царині.

Опанування Інтернет-технологій – третій підетап інформатизації.

Можливості Інтернету активно використовуються бібліотечним працівниками ЦНТУ. Власне, розгляду даного питання – аналізу сучасних бібліотечних послуг – і присвячена пропонована робота.

Іншими вагомими наслідками інформатизації роботи бібліотеки ЦНТУ вважаємо: трансформації структури бібліотечної установи та підвищення вимог до кваліфікації бібліотечних працівників (здатність кваліфіковано використовувати можливості сучасного технічного забезпечення, навички аналітико-синтетичної обробки будь-яких масивів інформації тощо). Значимо, що бібліотекою ЦНТУ реалізується створення бібліографічних посібників, працівники бібліотеки ЦНТУ постійно підвищують свій професійний рівень, відвідуючи онлайн курси, навчальні семінари тощо.

Перспективним напрямком, на нашу думку, є, зокрема, можливість організації автоматизованої книговидачі, що, звичайно, потребує значних фінансових витрат та тривалої роботи бібліотечних працівників.

5. Аналіз веб-сайтів бібліотечних установ двох закладів вищої освіти м. Кропивницького – Центральноукраїнського національного технічного університету і Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка – засвідчив досить високий рівень інформаційного наповнення веб-сайтів, структура даних інформаційних продуктів є продуманою та зручною. Проте у обох випадках наявні деякі огріхи, які, проте, не знижують цінність досліджуваних бібліотечних веб-сайтів в цілому. Наприклад, відсутня статистика відвідувань обох веб-сайтів, відсутність англomовних версій, поодинокі приклади тимчасово неактивних рубрик тощо. Це вказує на можливі перспективи подальшого розвитку аналізованих веб-сайтів як у напрямку форми, так і щодо їх змістового наповнення. Надзвичайно актуальним є питання розміщення на веб-сайтах університетських бібліотек повнотекстових електронних ресурсів, у цьому напрямку, на нашу думку, існує чимало суттєвих труднощів – від фінансових і до проблеми захисту авторських прав. Проте, якщо йдеться про повнотекстові ресурси власної генерації, то наявність електронних архівів –

репозитаріїв – є суттєвим кроком на шляху до вирішення цієї проблеми.

б. Повнотекстова база даних CUNTUR – електронне зібрання з вдало продуманою структурою та актуальною інформацією, що постійно поповнюється новими надходженнями. Репозитарій індексується у базах даних і посів досить високе місце у рейтингу Webometrics.

Нами було розглянуто службову документацію, яка врегульовує особливості створення та функціонування електронного архіву ЦНТУ – репозитарію CUNTUR. До таких документів належать Положення про репозитарій ЦНТУ (організаційно-розпорядчий документ), Інструкція користувача (довідково-інформаційний документ), Авторський договір про передачу невиключних прав на використання твору (документ з господарсько-договірної діяльності) та ін. документи. Роботу з розміщення матеріалів у репозитарії координує бібліотека ЦНТУ.

У дослідженні було проаналізовано зібрання документів кафедри СНІАС у репозитарії ЦНТУ.

Документи підфонду навчально-методичних матеріалів було погруповано на групи за такими ознаками: укладач документа, дата створення, укладання, вид навчальних документів, призначення документа, – та представлено кількісні показники.

Також нами було розглянуто структуру документопотоку наукових публікацій зібрання документів кафедри СНІАС у репозитарії CUNTUR за кількома ознаками: автор, дата, вид документа, мова бібліографічного запису та документа, тематика документа. Усі документи наукового підфонду зібрання даної кафедри за тематичною ознакою було розподілено на кілька груп: історія та допоміжні історичні дисципліни, зокрема нумізматика – 86 документів, українська література – 71 документ, економічна історія – 18 документів, філософські проблеми – 15 документів, педагогіка, освіта – 2 документи, українська мова – 1 документ, документознавство – 1 документ, соціальні комунікації – 1 документ. Такий розподіл документів на групи зумовлений сферою наукових інтересів викладачів та діяльністю наукової

школи під керівництвом професора В. М. Орлика.

7. Зазначимо, що культура академічної доброчесності є необхідною умовою результативності наукової комунікації на місцевому, всеукраїнському та міжнародному рівнях і лише за умови її дотримання можливим є створення якісних наукових інформаційних продуктів – дисертацій, наукових статей, дипломних кваліфікаційних роб, тез тощо.

Основним організаційними документами, покликаними забезпечити формування культури академічної доброчесності у Центральнотехнічному національному університеті є Положення про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти ЦНТУ та Положення про процедуру впровадження антиплагіатної системи в Центральнотехнічному національному університеті. Зокрема, йдеться про антиплагіатну систему Strikeplfgiarism. Com. Положеннями врегульовано також процедуру перевірки наукових робіт на плагіат.

Директор бібліотеки ЦНТУ В. Євміна у тісній співпраці із керівництвом закладу брала участь у розробці згаданого вище Положення про процедуру впровадження антиплагіатної системи в Центральнотехнічному національному університеті. Працівники бібліотеки під її керівництвом надають кваліфіковану допомогу викладачам університету, аспірантам та студентам у питаннях перевірки наукових робіт на плагіат та сприяють формуванню культури академічної доброчесності.

Результатом перевірки наукової роботи на наявність запозичень є звіт подібності, який генерується системою та надсилається на адресу електронної пошти адміністратора випускаючої кафедри – спеціально визначеної на кожній кафедрі відповідальної особи – та на адресу директора бібліотеки ЦНТУ Євміної Вікторії Вікторівни. Допустимі коефіцієнти запозичень – K1 – до 50% (запозичені комбінації з 5 слів), K2 – до 20% (з 25 слів), особлива увага приділяється сигналу «Тривога».

На основі звіту подібності готується «Протокол контролю

оригінальності випускної кваліфікаційної роботи» системним оператором кафедри та «Висновок наукового керівника (Державної екзаменаційної комісії) про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту».

Не можна не звернути увагу на той факт, що документальне забезпечення перевірки наукових дослідницьких робіт на плагіат ще в окремих випадках потребує корегування. Наприклад, у зразку заяви здобувача відсутнє адресування, у додатках до Положення не представлено зразків підсумкового звіту про якісні та кількісні характеристики усіх перевірених робіт (готується адміністратором кафедри), відсутній зразок Висновку комісії, коли показники роботи – у гранично допустимих нормах (К1 у межах до 50%, а К2 більше 20, але менше 30%). Звичайно, враховуємо передовсім і той факт, що дана процедура наразі тільки починає активно впроваджуватися, тому її документальне оформлення теж знаходиться ще на стадії розробки і ми цілком визнаємо значні досягнення її розробників як у розробці ключових моментів проведення процедури перевірки роботи на плагіат, так і щодо її документального оформлення.

Ми свідомі того, що у пропонованій роботі розглянуто лише частину сучасних напрямків роботи бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету. Вважаємо, що симбіоз інформаційних технологій, кваліфікованих кадрів бібліотеки ЦНТУ та державної підтримки забезпечить не лише перетворення бібліотеки ЦНТУ у потужний інформаційний центр регіону (що вже спостерігаємо і нині), а і, можливо, спричинить достойне представлення результатів її діяльності на ринку інформаційних продуктів та послуг регіону у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України. Про авторське право і суміжні права. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
2. Закон України. Про бібліотеки і бібліотечну справу. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Закон України. Про вищу освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Закон України. Про електронні документи та електронний документообіг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.
5. Закон України. Про інформацію. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
6. Закон України. Про Концепцію Національної програми інформатизації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр>.
7. Закон України. Про науково-технічну інформацію. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>.
8. Закон України. Про Національну програму інформатизації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>.
9. ДСТУ 4163–2003. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів. [Чинний від 2003-09-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2003. 22 с.
10. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. – Вид. офіц. – [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с.
11. ДСТУ 2394-94 Інформація та документація. Комплектування фонду, бібліографічний опис, аналіз документів. Терміни та визначення. Чинний від 01.01.1995. Київ : Держстандарт України, 1994. 88 с.
12. ДСТУ 5034:2008 Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. Київ:

Держспоживстандарт України, 2009. 38 с.

13. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Чинний від 2007-07-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 47 с.

14. ISO 690:2010 Information and documentation – Guidelines for bibliographic references and citations to information resources. 3th ed 2010-06-15 (Інформація та документація. Настанови щодо бібліографічних посилань і цитування інформаційних ресурсів. 3-тє вид. 2010-06-15).

15. Абросимова Н.В. RFID: опыт внедрения и использования // Университетская книга. Июль – август 2013. С. 75 – 77.

16. Авторський договір про передачу невиключних прав на використання твору. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/677/3/AvtDogovir.pdf>.

17. Апшай Н. І. Інформаційне середовище ВНЗ як результат інформатизації // Вісник Харківської державної академії культури. 2011. Вип. 32. С. 125 – 133.

18. Апшай Н.І. Стратегічні орієнтири розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в умовах реформування освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Харків : ХДАК, 2005. 21 с.

19. Бабенко В.О. Створення типової електронної бібліотеки вищого навчального закладу / В. О. Бабенко, Т. В. Бабіна, О. Б. Габзовська, А. Й. Савицький // Інформ. технології в освіті: зб. наук. пр. 2009. Вип. 4. С. 49 – 53.

20. Барабаш В. А., Глебова Л. В. Інформаційний ресурс бібліотеки університету як фактор формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців // Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових статей. Серія «Історичні науки». Вип.4. Переяслав-Хмельницький, 2017. С.159 – 175.

21. Барабаш В. А., Глєбова Л. В. Інформаційні ресурси бібліотеки закладу вищої освіти як джерело розвитку інтелектуального та духовного потенціалу студентів // Соціум. Документ. Комунікація: зб. наук. праць. Серія: Історичні науки. II Міжнародна науково-методична конференція «Передові технології реалізації освітніх ініціатив», 5 лютого 2019 р. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я.М., 2019. Вип. 6/2 (Спецвипуск). С.11 – 28.

22. Барабаш В. А., Глєбова Л. В., Мехеда А.М. Основні напрямки українсько-польської роботи обласної універсальної бібліотеки ім.Д.І.Чижевського. // Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових праць. Серія «Історичні науки». Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я.М., 2018. Вип.6. С.11 – 31.

23. Барабаш В. А., Глєбова Л. В., Тупчієнко М.П. Формування бібліографічної інформації – один із напрямків взаємодії кафедри та бібліотеки технічного університету // Соціум. Документ. Комунікація: зб. наук. праць. Серія: Історичні науки. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я.М., 2019. Вип. 8. С.14 – 31.

24. Барабаш В. А., Глєбова Л. В. Формування громадянської активності студентів у процесі викладання соціально-гуманітарних дисциплін // Соціум. Документ. Комунікація: зб. наук. праць. Серія: Історичні науки. I Міжнародна науково-методична конференція «Передові технології реалізації освітніх ініціатив», (5 лютого 2018 року). Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я.М. 2018. Вип. 5. С.19 – 36.

25. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 342 с.

26. Бібліотека ЦДПУ ім.В.Винниченка. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/pro-biblioteku/novyny>.

27. Бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету. URL: <http://library.kntu.kr.ua>.

28. Бірюкова Тетяна Леонідівна. Бібліотека в системі документних комунікацій: функціональний аспект. Дисертація канд. наук із соц. наук: 27.00.03, НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2015. 259 с.
29. Відкриті наукові ресурси. URL: <http://library.kntu.kr.ua/dostup.html>.
30. Віртуальні виставки. URL: <http://library.kntu.kr.ua/virtual.html>.
31. Власова Г.В., Лутовинова В.І., Титова Л.І. Аналітико-синтетична переробка інформації. Київ: ДАКККім, 2006. 290 с.
32. Волынец Е.А. Информационные ресурсы библиотеки Таврического гуманитарно-экологического института: история создания, перспективы развития // Культура народов Причерноморья. 2006. № 77. С. 141 – 168.
33. Глухенька В.О. Автоматизація бібліотеки: з чого починати. URL: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2005/glu_avt.htm.
34. Горбаченко Т.Г. Аналітико-синтетична переробка документної інформації. Київ : Університет «Україна», 2008. 312 с.
35. Дарування літератури. URL: <http://library.kntu.kr.ua/giving-literature.html>.
36. Діденко А. Н. Сучасне діловодство: навч. посіб. К.: Либідь, 2004. 384 с.
37. Замовлення на комплектування. URL: <http://library.kntu.kr.ua/orders-for-acquisition.html>.
38. Заходи бібліотеки. URL: <http://library.kntu.kr.ua/zax.html>.
39. Звіт про роботу семінару «Система ІРБІС в українських бібліотеках» (Київ, 5 жовтня 2010 р.). URL: <http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/1010zv.pdf>.
40. Інатюк М. Університетська бібліотека нового формату (зарубіжний досвід) // Роль бібліотек вищих навчальних закладів у формуванні сучасного інформаційного середовища: досвід, проблеми та перспективи. Київ: Аграрна освіта, 2017. С.38.

41. Інформаційно-бібліографічні послуги. URL: <http://library.kntu.kr.ua/reference-services.html>.
42. Історія бібліотеки КНТУ: етапи розвитку, факти, особистості. URL: <http://library.kntu.kr.ua/history.html>.
43. Каталоги. URL: <http://library.kntu.kr.ua/catalogues.html>.
44. Кобітович Ю.В. Аналіз ефективності використання інтернет-сайту бібліотеки в обслуговуванні користувачів // Бібліотеки ВНЗ у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 16 – 19 червня 2015 р., Івано-Франківськ: НТБ ІНФТУНГ, 2015. С.133 – 141.
45. Ковязина Е. В. Перспективи розвитку автоматизації бібліотек // Науч. и техн. б-ки. М., 2009. № 4. 84 – 92.
46. Колесникова Т. О. Етапи інформатизації бібліотек вищої школи України і США: порівняльна характеристика // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2010. № 4. С. 59 – 66.
47. Колесникова Т. Інформатизація бібліотек ВНЗ залізничної галузі як головна умова доступу до світових знань // Залізничний транспорт України. 2009. №2. С. 36 – 40.
48. Колесникова Т. Інформатизація бібліотек ВНЗ: шляхи еволюції та сучасний стан. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/436/1/Inf.Cuch.ctan.pdf>.
49. Колесникова Т. Кластер як нова регіональна модель інтеграції бібліотек ВНЗ України: концептуальні характеристики та умови реалізації // Освіта регіону. 2010. №3. С. 181 – 188.
50. Колесникова Т. Формування комунікаційних відносин при організації бібліотекою інституційного репозитарію ВНЗ // Вісн. Кн. палати. 2011. №7. С.1 – 4.
51. Костенко Л. Й. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2006. № 1. С. 23 – 28.

52. Костырко Т.Н. Электронные информационные ресурсы библиотеки Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова: создание, использование, доступ // Культура народов Причерноморья. 2006. № 94. С. 77 – 81.

53. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-тє вид. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 464 с.

54. Кравчук Н.П. Нові форми і методи бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів у бібліотеці університету. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/29634/3/38-203-207.pdf>.

55. Кулешов С. Г. Документознавство : Історія. Теоретичні основи. Київ : ДАКККиМ, 2000. 163 с.

56. Кулик Є.В. Інноваційні інтерактивні канали взаємодії бібліотек з юнацькою аудиторією як засіб модернізації бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва в Україні: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Кулик Євгенія Володимирівна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 18 с.

57. Кушнарєнко Н.М., Удалова В.К. Наукова обробка документів: підручник. 4-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2006. 334 с

58. Лебедюк О. Науково-методична діяльність бібліотеки вищого навчального закладу: пріоритетні напрямки та інновації (з досвіду роботи науково-методичного відділу бібліотеки КПІ ДВНЗ «Криворізький національний університет») // Вісник Львівського університету. Серія : Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. 2014. Вип. 9. С. 216 – 220.

59. Міжбібліотечний абонемент (МБА). URL: <http://library.kntu.kr.ua/interlibrary-loan.html>.

60. На допомогу науковцю! URL: <http://library.kntu.kr.ua/seminar.html>.

61. Наукова бібліотека. ЦДПУ ім. В. Винниченка. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/317-naukova-biblioteka>.

62. Нові висоти в рейтингу Webometrics: результати роботи репозитарію КНТУ. URL: <http://www.kntu.kr.ua/?view=article&id=55>.
63. Нові надходження літератури. URL: <http://library.kntu.kr.ua/novi.html>.
64. Передплачені періодичні видання. URL: <http://library.kntu.kr.ua/periodika.html>.
65. Першокурснику. URL: <http://library.kntu.kr.ua/str.html>.
66. План роботи бібліотеки Київського університету права НАН України. URL: http://kul.kiev.ua/doc/plan_library_14-15.pdf.
67. Плешкевич Е. А. Соотношение понятий «тип документа» и «форма представления документа» на примере электронного документа // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 2. С. 6 – 13.
68. Положення про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти Центральноукраїнського національного технічного університету. URL: <http://www.kntu.kr.ua/doc/Положення%20про%20дотримання%20академічної%20доброчесності%20НПП%20та%20здобувачами%20вищої%20освіти%20ЦНТУ.pdf>.
69. Положення про процедуру впровадження антиплагіатної системи у Центральноукраїнському національному технічному університеті. URL: <http://kntu.kr.ua/doc/PolojennyaAntiPlagiat.pdf>.
70. Положення про репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/676/3/CUNTUR.pdf>.
71. Поширені питання при роботі з репозитарієм. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/html/123456789/3546/question.html>.
72. Правила користування бібліотекою ЦНТУ. URL: <http://library.kntu.kr.ua/terms-of-use.html>.

73. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p>.

74. Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua>.

75. Ріжняк Р. Я. Розвиток інформатики та інформаційних технологій у вищих навчальних закладах України у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття: монографія / Р. Я. Ріжняк; [за заг. ред. В. М. Орлика]. Кіровоград: «КОД», 2014. 426 с.

76. Савенкова Л.В. Якість веб-представництва бібліотек педагогічних університетів в Україні // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського. 2008. № 1. С. 220 – 231.

77. Сербін О. Бібліотечно-бібліографічна класифікація: не лише актуальна, а й перспективна // Вісн. Кн. палати, 2007. №4. С. 21 – 25.

78. Столяров Ю.Н. Библиотечный фонд: учебник. СПб.: Профессия, 2015. 384 с.

79. Структура бібліотеки. Підрозділи. URL: <http://library.kntu.kr.ua/struktura.html>.

80. Терешин, В.И. Библиотечный фонд : учеб. пособие для учащихся библ. отд-ний училищ (колледжей) культуры и искусств, библ. техникумов. Москва : Изд-во МГУКИ : Профиздат, 2000. 174, [1] с.

81. Технічна освіта на Кіровоградщині: історичний нарис. Кіровоград: «Імекс-ЛТД», 2009. 240 с.

82. Типова інструкція з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/TF028820.html.

83. Українська бібліотечна асоціація. Культура академічної доброчесності: роль бібліотек. URL: <https://ula.org.ua/255-programi-proekti/3582-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>.

84. Федотов І.А. Кіровоградський національний технічний

університет: історичний нарис. Кіровоград: КНТУ, 2004. 216 с.

85. Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/>.

86. Центральноукраїнський національний технічний університет. URL: <http://www.kntu.kr.ua>.

87. Шабанова М.А. Электронные информационные ресурсы областных детских библиотек: что предлагают библиотеки «цифровому поколению» // Библиотековедение. 2014;(6). С. 39 – 44.

88. Швецова-Водка Г.М. Вступ до бібліографознавства: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2004. 216 с.

89. Ярошенко Т. О.Організація та управління електронними ресурсами в сучасній бібліотеці // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2008. № 3. С. 13 – 21.

90. DSpace (CUNTUR). Інструкція користувача. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/1286/3/DSpace%20instrukciya%20koristuvacha456.pdf>.

91. CUNTUR: Кафедра суспільних наук, інформаційної та архівної справи. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/780>.

92. CUNTUR – Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету. URL: <http://library.kntu.kr.ua/repozit.html>.

93. CUNTUR: Факультет економіки та менеджменту. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/762>.